ÂGÂH EFENDİ, Çapanzâde*

(1832-1885) Tercümân-ı Ahvâl gazetesini yayımlayan gazeteci

Nuri YÜCE

Anahtar Kelimeler: Çapanoğulları, Basın Tarihi, Tercümân-ı Ahvâl

İstanbul Sarıyer'de doğdu. Babası Yozgatlı Çapanzâde Ömer Hulûsi Efendi'dir. İlk tahsilinden sonra Galatasaray Tıbbiye-i Şâhâne-i Adliyye'sinin hazırlık sınıfına girdi (1842). Yedi yıl devam ettiği bu okulu bitiremeden ayrıldıysa da burada Fransızca, İngilizce, İtalyanca öğrendi ve Bâbıâli Tercüme Odası'na memur oldu (1849). Paris sefirliğine tayin edilen Rıfat Veliyyüddin Paşa'nın maiyet kâtibi olarak Paris'e gitti (1852). Üç yıl sonra bazı önemli yazışmaları Bâbıâli'ye ulaştırmak göreviyle İstanbul'a döndü. Önce Karantina müdür muavinliğine, daha sonra Rumeli orduları başmütercimliğine tayin edildi (1855). Kırım Savaşı bittikten sonra başmütercimlikten istifa etti ve Mostar'da mutasarrıf vekili oldu (1857). Birkaç yıl sonra bu görevden de ayrılarak İstanbul'a döndü. Şinâsi ile birlikte Tercümân-ı Ahvâl'i çıkarmaya başladı (22 Ekim 1860). Bir yandan gazetenin neşriyle uğraşırken diğer yandan bazı devlet dairelerinde çalıştı. Postahâne-i Âmire nâzırı oldu (1861). Posta idaresinin ıslahı için yeni uygulamalara girişerek ilk defa posta pulu kullanma usulünü yürürlüğe koydu (1862). Bir süre Vapurlar nâzırlığı, Ereğli Kömür Madenleri nâzırlığı yaptıktan sonra Dîvân-ı Muhâsebat üyeliğine tayin edildi. Bu görevdeyken Yeni Osmanlılar Cemiyeti'ne girdiği anlaşıldığından vazifesine son verildi. 10 Mart 1866'da 792. nüshasını çıkardıktan sonra gazetesini kapattı. Yeni Osmanlılar'dan Ali Suâvi ve diğer bazı kişilerle birlikte Fransa'ya kaçtı (31 Mayıs 1867). Oradan Nâmık Kemal, Ziyâ Bey (Paşa) ve Ali Suâvi ile önce Londra'ya, sonra Brüksel'e geçti. Âlî Paşa'nın ölümünden sonra çıkarılan aftan faydalanarak İstanbul'a döndü (Kasım 1871). İzmit mutasarrıflığına tayin edildi (22 Temmuz 1872). II. Abdülhamid tarafından Şûrâ-yı Devlet âzalığına tayin edildikten bir müddet sonra azledilerek önce Bursa'ya, oradan da Ankara'ya sürüldü (1877). Daha sonra affedilerek Rodos mutasarrıflığına tayin edildi (1884). Nâmık Kemal'le yeri değiştirilerek Midilli mutasarrıflığına gönderildikten sonra Ekim 1885'te Atina sefiri oldu. Aralık 1885'te orada öldü. İstanbul'da II. Mahmud Türbesi hazîresine gömüldü.

Yakın arkadaşlarının ifadesine göre, Âgâh Efendi muhakeme gücü sağlam, zeki, yumuşak başlı, açık sözlü, gayretli bir Tanzimat aydınıdır. İlk yirmi dört sayısını Şinâsi ile birlikte çıkardığı Tercümân-ı Ahvâl, Türkiye'de gazetecilik anlayışının yerleşmesi yolunda büyük hizmet görmüştür. Gazetecilik ve idarecilik yanında bazı piyes denemeleri yapmışsa da bunların önemli çalışmalar olduğu söylenemez. Gazetecilik dışında onun yaptığı asıl hizmet, Türkiye'de posta idaresinin gelişmesi hususundaki çalışmalarıdır.

Kaynakça

BİLGEGİL, M. K. (1976). *Yakın Çağ Türk Kültür ve Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar I: Yeni Osmanlılar*. Ankara.

EBÜZZİYÂ MEHMED TEVFİK. (1973-1974). *Yeni Osmanlılar Tarihi* (Z. Ebüzziya, Haz., C. I-III, bk. İndeks). İstanbul.

ERTUĞ, H. R. (1960). *Basın ve Yayın Hareketleri*. İstanbul.

GERÇEK, S. N. (1931). *Türk Gazeteciliği*. İstanbul.

GÜNYOL, V. (t.y.). Matbuat. *İA* (C. VII, s. 368-377).

İSKİT, S. R. (1937). *Hususî İlk Türkçe Gazetemiz "Tercümaniahvâl" ve Agâh Efendi*. Ankara.

İSKİT, S. R. (1943). *Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları*. İstanbul.

ÖZÖN, M. N. (1938). Gazeteciliğimiz ve Âgâh Efendi. *Kalem*, *I*(1).

ŞAPOLYO, E. B. (1971). *Türk Gazeteciliği Tarihi: Her Yöniyle Basın*. Ankara.

TANSEL, F. A. (Haz.). (1967-1969). *Namık Kemal'in Husûsî Mektupları* (C. I, s. 122; C. II, s. 419-423). Ankara.

* Bu madde, Nuri YÜCE, "ÂGÂH EFENDİ, Çapanzâde", TDV İslâm Ansiklopedisi, https://islamansiklopedisi.org.tr/agah-efendi-capanzade adresinden TDV İslam Ansiklopedisi tarafından verilen izinle alınmıştır.